

Namaz bosanskih muslimana kroz prizmu Kur'ana i Sunneta

U ime Allaha Milostivog Samilosnog

Bosanski muslimani se stoljećima u izvršavanju svojih vjerskih obaveza pridržavaju Hanefijskog mezheba. Također, različitost u obavljanju namaza je potvrđena velikim brojem hadiskih predaja koje dostižu stepen tevatura (neupitnosti i potpune sigurnosti), stoga nijedan musliman ne može osporiti ispravnost namaza drugom muslimanu ukoliko se namaz obavlja u skladu sa jednim od načina kojeg je praktikovao Božiji Poslanik, Muhammed, alejhis-selam, a koji je kao takav prihvaćen od određene pravne škole (mezheba). Velika mudrost je u tome što Kur'an na velikom broju mjesta naređuje obavljanje namaza uz činjenje dobra, odnosno fino ponašanje, dok nigdje ne objašnjava načine njegovog obavljanja. To je pak prepušteno Božijem Poslaniku, alejhis-selam, koji je opet na različite načine obavljao namaz, no od muslimana je tražio da prihvate jedan od tih načina i da ga u tome slijede kada je rekao: **“Klanjajte onako kako vidite mene da klanjam!”** Dakle, jednoobrazan način obavljanja namaza u džematu je preporučen jer su ashabi u tome slijedili Božijeg Poslanika, alejhis-selam, kada bi klanjali za njim, a različitost u obavljanju namaza je dozvoljena. No, onaj koji namaz obavlja u određenoj džamiji treba imati u vidu praksu tamošnjih muslimana i nastojati ne odudarati od nje, ukoliko je ona u skladu sa propisima kojeg zastupa određena pravna škola, npr. Hanefijska. Tako se prenosi da je imam Šafija klanjao u Bagdadu, u blizini Ebu

Hanifinog kabura, pa nije učio kunut-dovu na sabah namazu, iako je to bila njegova uobičajena praksa i njegov stav. Kada su ga upitali o tome, on je odgovorio: **"Pa zar ne zaslužuje vlasnik ovog kabura (misli na Ebu Hanifu) da bude poštovan!?"**

Bosanskim muslimanima su kroz njihovu dugu historiju uvijek bila otvorena vrata najviših obrazovnih institucija za stjecanje vrhunskih vjerskih znanja, nakon čega bi oni preuzimali dužnosti kadijā, muftijā, muderisā, imamā i hatibā. Među bošnjačkim učenjacima iz osmanskog perioda posebno mjesto zauzimaju: Mustafa Ejubović – Šejh Jujo, Hasan Kafija – Pruščak, Sabit Alaudin – Bošnjak, Muhamed Allamek – Bošnjak, Abdullah Bošnjak, a kasnije Džemaludin Čaušević, Mehmed Handžić, Husein Đozo i drugi. Premda su se u Meki, Medini, Kairu ili nekom drugom kulturnom središtu susreli s drugačijim načinom obavljanja namaza u džematu, ovi islamski učenjaci nisu muslimane u Bosni i Hercegovini opterećivali s tim. Za to, osim čisto teorijskog upoznavanja, zapravo, nije bilo praktične potrebe. Bošnjaci su stoljećima samouvjereno i nepokolebljivo obavljali namaz u džematu u skladu sa njihovom vjerskom tradicijom i učenjem ne postavljajući pitanja o tome kako muslimani na drugom kraju velikog islamskog svijeta postupaju, niti je iko uopće postavljao pitanje da li je ono što čine klanjajući namaz u džamiji u skladu s časnom praksom Božijeg Poslanika, a.s. Jednostavno je bilo nezamislivo da, milioni muslimana u Osmanskom carstvu čiji su učenjaci dosegli najviše vjerske stepene, na pogrešan način obavljaju namaz u džematu.

Otuda možemo konstatovati da je slijeđenje naše uleme obaveza (farz) na osnovu kur'anskog ajeta: **„O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i vašim pretpostavljenima...“** (En-Nisa', 59.) Otuda slijeđenje imama za sobom povlači nagradu kod Uzvišenog Allaha na osnovu hadisa Ebu Hurejre, r.a., koji da je Poslanik, alejhis-selam, rekao: **“Imami će vam klanjati, pa ako to obave kako treba,**

imat ćete nagradu i vi i oni, a ako oni pogriješe, vi ćete imati sevap, a oni će snositi grijeh.“

Donošenje nijeta

Kaže El-Behuti el-Hanbeli: **“Mnogi kasniji učenjaci smatraju izgovaranje nijjeta pohvaljenim da bi se poklopilo djelo srca i jezika.”** (Kešaful Kina’, El Behuti El Hanbeli, 1/ 87, Darul Fikr, 1982.g.)

Kaže Ibn Kajjim el-Dževzijj: **“Nije potvrđeno da je Poslanik izgovarao nijet kod početnog tekbira ni vjerodostojnom ni slabom predajom. Međutim, riječi nijeta dozvoljavaju neki od kasnijih učenjaka jer se time oživljava srce i prekida se svaka sumnja.”** (Bilježi Šurunbulali u djelu Merakil-Felah)

Učenje El-Ihlas i El-Fatihe prije farza

Većina, pa tako i mi u Bosni i Hercegovini, drži se preporuke Muhammeda, a.s.: **„Između svakog ezana i ikameta postoji razmak u kome se mogu klanjati dva rekata, osim kod akšama.“** (Abu Bakr Al-Bajhaqī, Al-Sunan Al-kubrā, hadis br. 4491) Pošto je Vjerovjesnik, a.s., preporučio da se napravi kraći razmak između ezana i ikameta, uz namaz, najbolji ibadet je učenje Kur’ana, a u Kur’anu izrazitu vrijednost ima sura El-Ihlās. Otuda bosanski muslimani prktikuju učenje ovih sureta između ezana i ikameta. Hadisi o vrijednosti sure El-Ihlās i El-Fatihe jako su inspirativni, evo ih nekoliko: Vjerovjesnik, a.s., je rekao: **“Tako mi Onoga u Čijoj Ruci je moja duša, (sura el-Ihlas) ona je (po svojoj vrijednosti) ravna trećini Kur’ana.”**(Sahihu-l-Buhari)

Posebno je interesantan hadis koji se prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, a.s., rekao: **“Okupite se, proučit ću vam trećinu Kur’ana!”** Kad su se okupili, Poslanik, a.s., izađe pred njih i prouči: „Kul huvallāhu ehad“, a zatim se vrati u kuću. Neko od prisutnih tad reče: „Allahov Poslanik, a.s., je rekao: **„Proučit ću vam trećinu Kur’ana’**, mislim da mu je ova vijest došla s neba.“ Nakon toga Allahov Poslanik, a.s., ponovo izađe među nas i reče: **„Rekao sam da ću vam**

proučiti trećinu Kur'ana. Eto, ova sura ravna je trećini Kur'ana.” (Tirmzijina zbirka hadisa, hadis. br. 3075) O vrijednosti učenja El-Fatihe kao dove navest ćemo hadis: **“Doista je najbolja dova - el-hamdu lillah, dok je najbolji zikir - la ilahe illallah.”** (Hasen-Sahih. Tirmizi 9/325., Nesa'i, str.840-841., Ibn Madždže, br.3800., Ibnu Hibban, str.578., Ebu Hatim, Hakim u Mustedreku)

Podizanje ruku naspram ušiju kod početnog tekbira

Alkame prenosi da je Abdullah ibn Mesud upitao: **“Hoćete li da vam klanjam kako je klanjao Poslanik, alejhis-selam?”** Zatim je klanjao i nije dizao ruke osim pri početnom tekbiru. (Bejheki, Tirmizi, Ahmed, Ebu-Davud, Ibn Ebi Šejbe, Ebu-Jala. Imam Tirmizi ovaj hadis smatra dobrim, a Ibn Hazm, Ahmed Sakir i Albani smatraju ga vjerodostojnim)

Abdullah ibn Mes'ud kaže: **“Klanjao sam za Poslanikom, alejhis-selam, Ebu Bekrom, Omerom i nisu dizali svoje ruke osim pri početnom tekbiru.”** (Darekutni, Ibnul-Qajjim el-Dževzi - El-Mevdu'at)

Prenosi se od Malik ibn Huvejrisa da je rekao: **“Poslanik bi, kada bi izgovarao tekbir, podizao svoje ruke naspram ušiju.”** U drugom rijavetu stoji: **“...dok ne bi dotakao uho.”** (Muslim, 1/168)

Od Bera' bin Aziba se prenosi da je Božiji Poslanik, alejhis-selam, podizao ruke naspram ušiju kada bi počinjao namaz, a zatim ih više nije podizao! (Ebu Davud, 1/200)

Držanje ruku u namazu

Jedan od velikih hadiskih učenjaka, Ishak, kaže: **“Držanje ruku ispod pupka je najjače u hadisu i najbliže izgledu skrušenosti u namazu (koje je propisano Kur'anom)”**

Prenosi se od Alije, radijellahu anhu, da je rekao: **“Od sunneta je stavljanje šake na šaku ispod pupka u namazu.”** (Ebu Davud, br. 756; Ahmed ibn Hanbel u Musnedu, 1/100)

Od Vail ibn Hudžera se prenosi da je rekao: **“Vidio sam Božijeg Poslanika, alejhis-selam, da je stavio desnu na lijevu šaku ispod pupka.”** (Sahihul-Buhari, 1/385, hadis je sahih)

Izgovaranje riječi “Amin!”

U prilog našem pristupu navest ćemo i fetvu islamskog učenjaka Bin Baza u kojoj između ostalog stoji: **“...Poznato je razilaženje među učenjacima u pogledu tih pitanja: neki su kazali da se amin izgovara naglas, a neki su kazali da se ne izgovara naglas. U nekim hadisima spomenuto je da je Poslanik podizao glas prilikom izgovaranja amin, dok je u drugim spomenuto da je to izgovarao sniženim tonom. Ispravno je mišljenje da je pohvalno izgovaranje amin naglas. Onaj ko to ostavi, ostavio je samo pohvalnu stvar, zato mu’min neće učiniti ono što je pohvalno ako to vodi razjedinjenju muslimana, međusobnom razilaženju, smutnjama. Štaviše, svaki mu’min, a prvenstveno onaj koji poziva u vjeru, treba da ostavi pohvalnu stvar ako iz njenog ostavljanja proizlazi veća korist. U tom kontekstu se navodi događaj kada je Allahov Poslanik ostavio rušenje Kabe i njeno građenje na temeljima Ibrahima, alejhis-selam, govoreći: “Da Kurejšije nisu tek prihvatili vjeru...”, zbog toga je Poslanik Kabu ostavio onakvu kakva jeste i nije je promijenio zbog opće koristi.”** (Fetve Bin Baza, 29/274–275)

Učenje “Allahumme entes-selamu...”

Hazreti Aiša, r.a., kaže: **„Vjerovjesnik, a.s., se nakon predaje selama ne bi zadržavao sjedeći osim toliko koliko je potrebno da se prouči: Allāhumme entes-selām ve minkes-selām tebarekte jā zel-dželāli vel ikrām.”** (Tirmizi, Džami’u-Sunen, hadis br. 297)

U Sahihu se bilježi da je Poslanik, alejhis-selam, praktikovao izgovarati tri puta **“estagfirullah”** i dovu: **„Allahumme entes-Selam ve minkes-selam tebarekte ja Zel-Dželali vel-Ikram“** - prije nego bi se okrenuo.

Zikr nakon namaza

Općenito o zikru u džamiji poslije namaza navodimo riječi Ebu M'abeda, Ibn Abasovog oslobođenog roba, koji je rekao da ga je Ibn Abas, r.a, obavijestio kako je dizanje glasa pri zikru poslije završenog propisanog namaza bilo prisutno još u doba Vjerovjesnika, a.s. (Sahihu-l-Buhari, hadis br. 841) Buharija također bilježi da je Ibn Abas, r.a., rekao: „Znao sam da su završili namaz kada bih čuo taj zikr.“ Uzvišeni Allah u Kur'anu poziva muslimane na spominjanje Allaha u svim prilikama, u sebi i naglas, kada kaže: „A kada namaz završite, Allaha spominjite stojeći, sjedeći i ležeći.“ (En-Nisa', 103) U drugom ajetu Uzvišeni Allah veli: „I spominji Gospodara svoga ujutro i navečer u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem i ne podižući jako glas, i ne budi nemaran.“(El-Earaf, 205)

Imam Nevevi, poznati učenjak u komentaru Muslimovog Sahiha kaže da nema zapreke da se zajednički obavlja zikr dok god imamo u džamiji nekoga koga tome treba podučiti.

Korištenje tespiha

Ebu Davud u svom Sunenu bilježi predaju (eser) u kojoj Ebu Nadre el-Giffari kazuje slijedeće: „Pričao mi je jedan stariji čovjek iz Tafave: ”Došao sam u Medinu i zatražio konak kod Ebu Hurejrea, r.a. - a u životu nisam sreo da iko bolje od njega prima i ugošćuje goste. Jednoga dana, dok sam sjedio kod njega, on je bio na svome ležaju pokraj koga je bila vrećica sa kamenčićima ili košpicama. Niže njega sjedila je njegova sluškinja, koja je bila crkinja. Činio je tespih, i kada je potrošio sve što je bilo u vrećici, bacio je vrećicu sluškinji, a ona bi sve košpice vratila u vrećicu i ponovo mu je dodala kako bi činio tespih““

Safija, r.a., ispričala je: „Jedanput je kod mene ušao Poslanik, s.a.v.s., a ispred mene je bilo 4.000 košpica od hurmi na koje sam činila tespih, pa me je upitao: „Šta je ovo, kćeri Huzejjova?“ Odgovorila sam: „Tespih činim sa njima!“ Poslanik, a.s.: „Od kako sam otišao od tebe, ja sam više tespiha proučio od ovoga!“ Rekla sam: „Pouči me tome, o Allahov Poslaniče!“, pa je on rekao: „Kaži: Subhanallahi adede ma khaleka min šej'in - Neka je slavljen Allah onoliko puta koliko je Njegovih stvorenja“ (Et-Tirmizi, El-Hakim i Et-Taberani).

Zajednička dova

Upućivanje dove je obaveza na osnovu kur'anskog ajeta: **"Gospodar vaš je rekao: 'Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati!...'"** (El-Mu'min, 60)

Od Habib bin Mesleme El-Fihrija, r.a., se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: **"Neće se sakupiti jedna grupa ljudi u kojoj će jedni učiti dovu, dok će drugi aminati, a da im se Allah neće odazvati i uslišati dovu."** (Taberani, Hakim, Bejheki)

Potiranje lica nakon dove

Abdullah ibn Abbas, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: **"Molite Allaha dlanovima okrenutim prema nebu, a nemojte dlanove okretati prema zemlji, a kada završite sa dovom, onda rukama potarite vaša lica!"** (Ebu Davud, Ibn Madže)

Hakim bilježi predaju u kojoj Poslanik, s.a.v.s., kaže: **"Kada učiš dovu, okreni svoje dlanove prema nebu, a kada završiš sa dovom, onda svojim dlanovima potari svoje lice!"** (Et-Telhisu 'l-habir od Ibn Hadžera, 1/250)

Omer ibn El-Hattab, r.a., kaže: **"Kada god bi Poslanik, s.a.v.s., učio dovu, nikada ne bi spuštao svoje ruke dok sa njima ne bi potrao svoje lice."** (Hadis bilježe Tirmizi 9/329 (3446) u poglavlju o dovama, Hakim, Taberani i drugi)

Navedena praksa bosanskih muslimana koja je kao takva usaglašena sa Hanefijskim mezheбом je nažalost kod nekih autora današnjice, a koji u većini slučajeva pripadaju nekoj drugoj pravnoj školi ili eventualno sektu (poput Haridžija), okarakterisana je kao novotarija. Međutim, ukoliko uzmete u obzir navedene argumente, te one koje zbog nedostatka prostora nismo mogli navesti, onda je praksa bosanskih muslimana u skladu sa učenjem Hanefijske pravne škole, te kao takva ispravna. Naprotiv, ako je i riječ o novotariji, onda je riječ o lijepoj vrsti prakse. A Božiji Poslanik, alejhis-selam, kaže: **"Ko u islam uvede neku lijepu novotariju, biće za nju nagrađen i imat će nagradu svakog onoga koji ju bude činio poslije njega, s tim da se od njihove nagrade ništa neće oduzimati. A ko u islam**

uvede neku ružnu novotariju, biće za nju kažnjen i snosit će grijeh sviju onih koji to budu činili nakon njega, a od njihovih grijeha se ništa neće oduzimati.” (Muslim, br. 1017, Tirmizi, br. 2674 i dr.)

Na osnovu svega navedenoga, mi zaključujemo da je namaz kakvog praktikuju bosanski muslimani u skladu sa Kur'anom i Sunnetom, te da je kao takav normiran kroz Hanefijski mezheb. Molimo Uzvišenog Allaha da ukabuli naše namaze i upiše ih u naša dobra djela. Amin

Hfz. Muriz ef. Mešić

Literatura:

- Besim Korkut, Prevod Kur'ana, IPA, Zenica, 1995. Godine
- *Sahihu-l-Buhari 2 – Buharijeva zbirka hadisa*, knj. II, prijevod s arapskog jezika Hasan Škapur, Sarajevo, 1996. godine
- El-Munziri, *Muslimova zbirka hadisa – sažetak*, prijevod s arapskog Muhamed Mrahorović ..., El-Kalem, Sarajevo, 2004. Godine
- *Tirmizijin džami'-sunen, Tirmizijina zbirka hadisa*, Prijevod i komentar Mahmut Karalić, knj. 2., Elči Ibrahim-pašina medresa, Travnik, 2000. Godine
- Abdulhamid Mahmud Tuhmaz, *Hanefijski fikh*, knj. 1., Sarajevo, 2002. godine.
- Šefik Kurdić, *Ebu Hanife i namaz u hanefijskom mezhebu*, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 2001. godine
- Elvir Duranović, “Islam i preislamski običaji Arapa – kur'ansko-sunnetska analiza”, *Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici*, br.7, 2009.godine